Posudek oponenta bakalářské práce

Autor práce: David Pfann

Název práce: Postavení přírody v Hegelově Filosofii dějin

Vedoucí práce: Jakub Chavalka, Ph.D.

FHS UK Praha 2016

Předložená práce si klade za úkol pojednat o postavení přírody v Hegelově *Filosofii dějin*. Smyslem je podat ucelený a konsistentní výklad, resp. interpretaci motivu přírody, vztahu „lidského" a „přírodního" napříč dějinným vývojem v Hegelově koncepci. V míře, v jaké nelze od bakalářské práce v tomto intelektuálním terénu očekávat nic více, než komentované a sekundární literaturou podepřené čtení takto náročného textu, kolega Pfann takovýto úkol naplnil, byť mám k jeho čtení připomínky.

Jistou diskrepanci v interpretační linii práce spatřuji v tom, že sice deklaruje svou snahu „pochopit základní východiska jeho (Hegelova, J.M.) uvažování o přírodě…", avšak ve výsledku přeci zkoumá Hegelovo hodnocení jednotlivých dějinných stanovisek k přírodě, čili způsoby proměny vztahu k přírodě u jednotlivých Hegelem zvýznamněných národů.

Práce se věnuje primárně „objektivní" přírodě, přírodě předmětné, obklopující člověka. Pro výklad zákonitosti vývoje v Hegelově filosofii dějin však musíme mít na paměti i „přírodu v nás", neboť především ze smrti této přírody (resp. přirozenosti) se, řečeno s *Encyklopedií*, rodí nová duchovní skutečnost. Tato příroda v nás, jež trvá a působí, je neustálým místem sváru a v tomto smyslu onen přechod nastává neustále a v každém z nás. Srov. např. kapitolu o duchovní zvířeně ve *Fenomenologii*.

Podobně si práce daleko více všímá jednosměrného vztahu poznávajícího subjektu k předmětu, čili interpretuje poznávajícího (resp. také jednajícího) v aktivním vztahu k pasivnímu předmětu. Ovšem u Hegela nelze chápat akt poznávání (včetně takového, jenž je složkou aktivního vztahu k předmětnosti) jako takto jednosměrně kanalizovanou činnost. Hegelova představa o poznání v sobě zahrnuje svého druhu „princip neurčitosti": v míře, v jaké se realizuje poznání předmětu (domnělé pravdy předmětu), získává předmět sám nové určení, jež devalvuje výchozí podmínku poznání a tím pádem i poznávající kompetenci poznávajícího (k tomu zvláště první dvě kapitoly *Fenomenologie*). (takto v práci zvláště na s. 7.)

Práce nabádá k tomu, že bychom neměli „při zkoumání představ o postavení přírody ve světě…" opomíjet Schellinga – ale mimo sekundárního odkazu Schellinga sama opomíjí. (s. 4)

Tvrzení o „značné podobnosti" koncepce křesťanské a Hegelově by se myslím nesetkalo s pozitivním ohlasem u Hegelových dobových čtenářů, ostatně Hegel sám dbá na snahu o vyvedení myšlení z křesťanského dogmatu (s. 5).

V jakém smyslu má zvíře podíl na neumírajícím bytí absolutna? Zvláště pokud ten rozměr animality, jenž lze chápat (a má tento status v *Encyklopedii*), sice rod, má být „smrtelný jako individua, která ho tvoří." (s. 5) Odkazovaná strana z *Encyklopedie* nic takového přeci neříká – smrtelné je individuum,

jež je nepřiměřené rodu, ale rod sám není nikdy dohotovenou idealitou (není realizovaným pojmem). To ovšem není žádnou smrtelností rodu. Rod naopak trvá nehledě na individuální smrt.

Nepovažuji za příliš šťastné hovořit o podstatě ducha jako o těkavosti, neustálosti, atp. Spíše než o podstatu jde o projevy, resp. důsledky základního dialektického rozvrhu, sice o problém, že příroda je vynucena potřebou determinace: logická výstavba pojmových určení je dohotovena v abstrakci, není takto však skutečná, je neurčená. Příroda je způsobem sebe-určování pojmu.

Opatrně: „der Übergang des Natürlichen in den Geist" není „překonání toho, co je v duchu přírodní", „in den Geist" je akuzativní vazba: „přechod přirozeného v ducha", resp. „od přírody k duchu", opuštění přirozeného stanoviska a zaujetí stanoviska duchovního. (s. 6)

Problémy s národem: Hegel jistě užívá i slovo „národ" (Nation), ale tím hlavním výrazem je mu ve *Filosofii dějin* „lid" (Volk). (s. 9)

Opatrně s Darwinem: ona domnělá podobnost s evolučními principy darwinismu je skutečně jen domnělá. (s. 10)

Fyzikální zákonitosti jistě „řídí" přírodu, ale pouze na jedné rovině, samy ovšem patří do stejného dialektického vývojového komplexu, ve kterém jsou pouhým momentem. (s. 12)

Práce má někdy problém vidět přísně idealistické hledisko Hegelovo: zvláště je to patrné na výkladu zemědělců vs. obchodníků (s. 17). Oč běží, je otázka: co je pro toho kterého z nich předmětem? Subjekt je v zásadě určován tím předmětem, jenž je pro něj specifický (jak to později důrazněji řekne Feuerbach). K čemu se v posledku přimykají zemědělci a k čemu obchodníci?

Výklad jednotlivých figur u národů dějin je daleko méně problematický, byť, samozřejmě, do značné míry odpovídá (zdařilému) referátu. Autor práce svůj výklad proto doplňuje úvahami, které přistupují k Hegelově textu zajímavě, byť si nejsem jistý, z jaké perspektivy dovedou poskytnout odpověď na problém, jenž kladou.

Mnoho problémů práce vychází jednoduše z toho, že (a ani to nelze čekat) je autor práce do jisté míry nováčkem v hegelovském terénu a terén je to neschůdný a zrádný. Řada z úvah, které se v práci objevují, jsou v zásadě otázkami, jež mají poměrně jasnou odpověď v jiných částech Hegelova filosofického korpusu.

Jistě by bylo lepší, kdyby práce více čerpala z originálního znění a rozšířila sekundární literaturu, ale, opět, se bavíme o práci bakalářské.

Celkově jsem sice v práci viděl mnoho dílčích nedostatků, nepřesností, někdy věcných omylů, ale hodnotím takové chyby vzhledem k náročnosti zdrojového textu. Zároveň považuji zvláště druhou polovinu práce za zdařilou a hegelovsky přiměřenější.

Práci proto k obhajobě doporučuji a hodnotím ji, v závislosti na obhajobě, na pomezí stupňů ***velmi dobře*** a ***dobře***.

V Praze 16. 9. 2016,

Jakub Marek, Ph.D.